

ΝΕΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

ΙΔΕΕΣ • ΓΡΑΜΜΑΤΑ • ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Μπορεί να επιβιώσει η Ευρώπη;

Η Ευρώπη βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι. Όλοι ζουν τις συνέπειες της κρίσης και ταυτόχρονα βλέπουν ότι απειλούνται με διάλυση το ευρώ και η ευρωζώνη. Οπότε, το δίλημμα τίθεται επιτακτικά: Θα πάμε μπροστά διατηρώντας και ενισχύοντας το ευρώ ή θα πάμε πίσω διαλύοντάς το; Η κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη μεταξύ των μελών της ΟΝΕ μπορεί να γίνει ουσιαστική ή θα παραμείνει μια επιφανειακή σύγκλιση μεταξύ των χωρών του πλούσιου Βορρά και του φτωχού Νότου;

Η Ανγκελα Μέρκελ με τον Νικολά Σαρκοζί βγαίνουν από το Μέγαρο των Ηλυσίων έπειτα από συνάντησή τους στις 4 Φεβρουαρίου. Η στάση των κυβερνήσεων της Γερμανίας και της Γαλλίας απέναντι στη διάσωση του ευρώ θα επηρεάσει καθοριστικά το μέλλον της Ευρώπης

Υπάρχει μέλλον, αν εκμεταλλευτούμε την κρίση

ΤΟΥ Ν. ΜΟΥΖΕΛΗ

Η ΟΝΕ είναι αναμφισβήτητο ο δυναμικός πυρήνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το μέλλον της Ευρώπης εξαρτάται από το πώς οι ευρωπαϊκές ηγεσίες και κυρίως αυτές της Γερμανίας και της Γαλλίας θα αντιμετωπίσουν όχι μόνο το πρόβλημα της διάσωσης του ευρώ αλλά και το πρόβλημα της σύγκλισης και της κοινωνικής συνοχής μεταξύ των κρατών-μελών της νομισματικής ένωσης.

■ Βορράς - Νότος

Όπως είναι γνωστό οι χώρες του Νότου άρχισαν την ανάπτυξη τους πολύ πιο αργά και ακολούθησαν μια πολιτικοοικονομική τροχιά που είχε και εξακολουθεί να έχει έντονα χαρακτηριστικά «υπανάπτυξης»: αταρχική, πληθωρική και βαθιά αναπτυξιακή κρατική μηχανή, πελατειακά κόμματα, συντεχνιακή νοοτροπία, τεράστιος αριθμός επιχειρήσεων με χαμηλή παραγωγικότητα, κραυγαλέες κοινωνικές ανισότητες και καχεκτική κοινωνία πολιτών. Με την ένταξή τους στην ΟΝΕ υπήρχε η ελπίδα πως σταδιακά οι διαφορές μεταξύ χωρών του Νότου και του Βορρά εντός της ΟΝΕ θα αμβλύνονταν – και μέσω των μηχανισμών της αγοράς και μέσω των διαφορών προγραμμάτων οικονομικής στήριξης. Το σύστημα δούλεψε σε έναν βαθμό όσο η παγκόσμια οικονομική συγκυρία ήταν θετική. Λέω «σε έναν βαθμό» γιατί η πολυδιαφημισμένη σύγκλιση ήταν επιφανειακή. Η ψαλίδα έκλεινε σε ό,τι αφορά διάφορους ποσοτικούς δείκτες, αλλά δεν έκλεινε στον χώρο των κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών δομών. Οι χώρες του ευρωπαϊκού Νότου πριν

από την κρίση ευημερούσαν μεν, αλλά παρέμεναν δομικά υπανάπτυκτες.

■ Η οικονομική κρίση

Αυτή η αδυναμία φάνηκε ξεκάθαρα με το ξέσπασμα της κρίσης. Η χαμηλή παραγωγικότητα και η έλλειψη ανταγωνιστικότητας του ευρωπαϊκού Νότου οδήγησαν στη ραγδαία επιδείνωση του ισοζυγίου πληρωμών, στη μέσση των αγορών μεταφορά πόρων από τις μη ανταγωνιστικές στις ανταγωνιστικές οικονομίες και στην αυξανόμενη υπερχρέωση των πρώτων. Και βέβαια αυτή η καθοριστική ανισορροπία δεν ήταν δυνατό να υπερκεραστεί σε μια Ευρώπη που λειτουργεί σαν μια τεράστια αγορά, χωρίς ισχυρούς μηχανισμούς οικονομικής και πολιτικής διακυβέρνησης. Γιατί αντίθετα με τη νεοφιλελεύθερη άποψη, η οικονομική συνεργασία μεταξύ περισσότερο και λιγότερο ανεπτυγμέ-

νων οικονομιών, όταν δεν υπάρχουν παρεμβατικές διορθωτικές πολιτικές, τείνει να ωφελεί τις πρώτες και να περιθωριοποιεί τις δεύτερες. Δεν είναι λοιπόν περίεργο πως όσο καλύτερεύει το ισοζύγιο πληρωμών των πιο ανεπτυγμένων χωρών τόσο χειροτερεύει αυτό των νοτιο-ευρωπαϊκών οικονομιών. Σε αυτή τη δομική τάση δεν υπάρχουν αυτή τη στιγμή αποτελεσματικοί διορθωτικοί μηχανισμοί, δεν υπάρχουν σοβαρά αντίβαρα. Ή, συγκεκριμένα, το μόνο αντίβαρο ήταν η οικονομική βοήθεια που ο Νότος έπαιρνε από τον Βορρά και που τον χρησιμοποιούσε λιγότερο για τον εκσυγχρονισμό των δομών και περισσότερο για τον γρήγορο πλουτισμό ομάδων με πελατειακές διασυνδέσεις.

■ Η υπερχρέωση

Αυτό το δυαδικό μοντέλο ανάπτυξης - υπανάπτυξης στο εσωτερικό

της ΟΝΕ δεν ήταν δυνατόν να συνεχιστεί επ' άπειρον. Οδηγούσε, αργά ή γρήγορα, σε αδιέξοδο. Το αδιέξοδο πήρε τη μορφή της υπερχρέωσης. Με δεδομένη την αδυναμία υποτίμησης του νομίσματος και χωρίς αποτελεσματική και ταχεία στήριξη εκ μέρους των δυνατών οικονομιών, η υπερχρέωση οδηγούσε λίγο - πολύ αυτόματα στην πτώχευση.

Η Ελλάδα ήταν η πρώτη χώρα που βρέθηκε σε αυτή τη δύσκολη θέση. Εγινε όμως στη συνέχεια φανερό πως και οι υπόλοιπες οικονομίες του Νότου θα ακολουθούσαν την τύχη της χώρας μας. Η κυρία Μέρκελ, η κεντρική παίκτρια σε αυτή τη συγκυρία, αντέδρασε αρχικά κατά εθνοκεντρικό, μικροκομματικό, μυωπικό τρόπο. Τελικά φάνηκε πως ο «βασιλιάς ήταν γυμνός». Πως η σιδηρά καγκελάριος

είχε λιγότερο τη διορατικότητα ενός Ντελόρ-ή Χέλμουτ Κολ και περισσότερο τη μικρόνοια της νοικοκυράς που δεν βλέπει τίποτα πέρα από το πουγκί της. Τελικά, βέβαια, οι πιέσεις των εταίρων της και η ραγδαία εξελισσόμενη οικονομική κρίση την υποχρέωσαν να δεχθεί με μισή καρδιά την οικονομική στήριξη της χώρας μας με αντάλλαγμα την επιβολή, μέσω του ΔΝΤ, δρακόντειων μέτρων. Στη συνέχεια, όταν φάνηκε πια καθαρά πως η Πορτογαλία και η Ισπανία θα ακολουθούσαν μάλλον την ελληνική τροχιά, έκανε στροφή 180 μοιρών και κατάλαβε επιτέλους πως χρειαζόταν άμεσα η δημιουργία ενός μηχανισμού στήριξης κάθε υπερχρεωμένης χώρας της ευρωζώνης.

Ο κ. Nikos Mouzélis είναι ομότιμος καθηγητής Κοινωνιολογίας στη LSE.

Το αύριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τι μας δείχνουν όλα αυτά που προαναφέραμε; **Πρώτον**, πως η Ευρώπη βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι. Η σταθερότητα μέσω της νεοφιλελεύθερης δημοσιονομικής πειθαρχίας που η κυρία Μέρκελ ονειρεύεται δεν είναι δυνατή. Η Ευρώπη είτε θα προχωρήσει προς τα μπρος αμβλύνοντας τις δομικές ανισορροπίες μεταξύ περισσότερο και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών εντός της ευρωζώνης, είτε η τελευταία θα διαλυθεί και η ΕΕ, στην καλύτερη περίπτωση, θα παραμείνει μια μεγάλη, κακώς ρυθμιζόμενη αγορά. **Δεύτερον**, η κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη μεταξύ των μελών της ΟΝΕ προϋποθέτουν όχι επιφανειακή αλλά ουσιαστική σύγκλιση μεταξύ των χωρών του ευρωπαϊκού Βορρά και Νότου. **Τρίτον**, στην τωρινή συγκυρία το είδος της βοήθειας που μπορεί να οδηγήσει στη μελλοντική

σύγκλιση είναι τα μέτρα που θα επιβληθούν στις υπερχρεωμένες χώρες να έχουν λιγότερο νεοφιλελεύθερο και περισσότερο νεο-κείνσιανό χαρακτήρα. Τα μέτρα δηλαδή θα πρέπει να στοχεύουν όχι μόνο στη μείωση των κρατικών δαπανών αλλά και στην αναθέρμανση της οικονομίας. Η αναθέρμανση αυτή προϋποθέτει διαρθρωτικές αλλαγές, νέες επενδύσεις, καθώς και την αποφυγή βάρβαρων μέτρων όπως η δραστική μείωση μισθών και συντάξεων. Τα νεοφιλελεύθερα μέτρα που η χώρα μας πρέπει να εφαρμόσει δεν είναι μόνο κοινωνικά άδικα αλλά οδηγούν στην παραπέρα συρρίκνωση της οικονομίας, στην παράταση της ύφεσης και τελικά στην αδυναμία εξυπηρέτησης του χρέους. **Τέταρτον**, ο κείνσιανός τρόπος οικονομικής στήριξης των οικονομικά αδύνατων χωρών μπο-

ρεί βραχυχρόνια να κοστίζει περισσότερο στις ανεπτυγμένες χώρες της ευρωζώνης. Μακροχρόνια όμως θα ωφελήσει όλα τα μέλη της. Θα οδηγήσει στην κοινωνική συνοχή και στη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής κοινωνικοοικονομικής δύναμης ικανής να συμβάλει καθοριστικά στη διαμόρφωση ενός λιγότερου άναρχου, πιο σοσιαλδημοκρατικού τρόπου ρύθμισης των παγκοσμίων αγορών. **Πέμπτον**, οι τωρινές ευρωπαϊκές πολιτικές ελίτ, κυρίως οι πιο ισχυρές, φαίνεται να έχουν απεμπολήσει το όραμα μιας δυναμικής, πολιτικά ενωμένης Ευρώπης. Η παγκόσμια κρίση όμως έχει δημιουργήσει απρόβλεπτες συνθήκες που μπορεί να υποχρεώσουν ηγέτες όπως η γερμανίδα καγκελάριος να βγουν από το εθνικό καβούκι τους και να κοιτάξουν όχι πίσω αλλά μπροστά.

ΤΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Οι αγορές «σύμμαχοι» της πολιτικής ενοποίησης

Η σημερινή παγκόσμια κρίση ανατρέπει ταχύτατα το στάτους κβο στην ευρωζώνη και στην υπόλοιπη ΕΕ. Γίνεται, δηλαδή, κάτι που δεν κατάφεραν να κάνουν οι ατέρμονες συζητήσεις οκτώ και πλέον ετών για το Ευρωσύστημα και για τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Σε αυτές τις συζητήσεις οι πολίτες δεν καταλάβαιναν τι ακριβώς συζητούσαμε και ποιο ήταν το διακύβευμα. Αντίθετα, τώρα όλοι ζουν τις συνέπειες της κρίσης και ταυτόχρονα βλέπουν ότι απειλούνται το ευρώ και η ευρωζώνη με διάλυση. Αρα τέθηκε επιτακτικά το δίλημμα: «Ή θα πάμε μπρος διατηρώντας και ενισχύοντας το ευρώ ή θα πάμε πίσω διαλύοντας το. Με τις πρόσφατες αποφάσεις δημιουργίας του μηχανισμού χρηματοδότησης φαίνεται να πηγαίνουμε μπρος.

Ταυτόχρονα επαναπροσδιορίζεται το σημείο ισορροπίας της πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης. Αυτό συμβαίνει όταν σε μια διαπραγμάτευση δεν επιβάλλονται μόνο όροι πολιτικής αλλά συνοδεύονται και από σημαντική χρηματοδότηση. Αυτές οι διαδικασίες ενισχύονται ιδιαίτερα όταν εμπλέκονται άμεσα στη διαπραγμάτευση τα εθνικά κοινοβούλια και τελικά αποφασίζουν προς την ίδια κατεύθυνση. Αρχικά οι ηγέτες της ευρωζώνης έδειξαν αργά αντανάκλαστικά στην αντιμετώπιση του προβλήματος ενώ οι αγορές στρέφονταν κατά του συστήματος της ευρωζώνης γιατί είχε δύο σοβαρές ατέλειες. Δεν επρόκειτο για τυχαίες παραλείψεις αλλά για αποφάσεις που απεικόνιζαν και κατέγραφαν το επίπεδο της πολιτικής

ενοποίησης την εποχή της διαπραγμάτευσης του ενιαίου νομίσματος.

Η συνθήκη του Μάαστριχτ απαγορεύει τη χρήση δύο σημαντικών εργαλείων πολιτικής τα οποία κάθε οικονομική εξουσία χρησιμοποιεί σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Το ένα είναι ο υπερβολικός δανεισμός του δημόσιου τομέα και το άλλο είναι η έκδοση χρήματος για την εξυπηρέτηση αυτής της υπερχρέωσης. Είναι προφανές ότι αυτά τα εργαλεία δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ευκαιριακά αλλά μόνο σε πολύ σοβαρές περιπτώσεις. Πρέπει όμως να υπάρχουν. Για παράδειγμα, η μεταπολεμική Γερμανία, μια χώρα με ιδιαίτερα αυστηρούς κανόνες στα δημόσια οικονομικά και στη νομισματική πολιτική, για να αντιμετωπίσει την επανένωσή της, τα χρησιμοποίησε κατά κόρον. Το δημόσιο έλλειμμα από το μηδέν αυξή-

θηκε στο 5% και ταυτόχρονα η κεντρική τράπεζα, η περιβόητη Μπούντεσμπανκ, υποχρεώθηκε να αντικαταστήσει τα μάρκα της Ανατολικής Γερμανίας εκδίδοντας μια υπερβολική ποσότητα μάρκων της Δυτικής Γερμανίας με ισοτιμία ένα προς ένα.

Το άλλο άκρο βέβαια αυτής της πολιτικής είναι όταν μια ανεύθυνη κυβέρνηση αυξάνει το χρέος και εκδίδει χρήμα εμφανιζόμενη ως φιλολαϊκή με στόχο να κερδίσει μια εκλογική αναμέτρηση. Μια τέτοια κυβέρνηση – όπως καλά γνωρίζουμε στη χώρα μας – δεν προσφέρει καλές υπηρεσίες στον τόπο της. Η ευρωζώνη λοιπόν, όταν δημιουργήθηκε, θέσπισε την απαγόρευση της χρήσης αυτών των εργαλείων γιατί δεν υπήρχε η αναγκαία πολιτική ενοποίηση που θα επέτρεπε τη χρησιμοποίησή τους. Με το ξέσπα-

σμα όμως της κρίσης η χρήση αυτών των δύο εργαλείων κατέστη αναγκαία για όλες τις κυβερνήσεις σε όλον τον κόσμο. Η ευρωζώνη τα χρησιμοποίησε μεν, αλλά με μεγάλη διστακτικότητα, με έμμεσο τρόπο και κυρίως αντιφάσκοντας με το πνεύμα της Συνθήκης. Όλα τα κράτη υπερχρεώθηκαν, απολογούμενα όμως γι' αυτή την υπέρβαση των κανόνων του Συμφώνου Σταθερότητας. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ενώ αγόραζε κρατικά ομόλογα από τις εμπορικές τράπεζες με επιτόκιο 1% δημιουργώντας χρήμα προειδοποιούσε ότι αυτό θα είναι εντελώς προσωρινό και θα σταματήσει σύντομα. Απηύθυνε μάλιστα και ειδική προειδοποίηση προς τις ελληνικές τράπεζες.

Αυτές οι αντιφάσεις είναι βούτυρο στο ψωμί των κερδοσκόπων αλλά και πηγή ανησυχίας για όλους όσοι δια-

θέτουν κρατικά ομόλογα. Οι αγορές δοκίμαζαν την αξιοπιστία αυτών των υπερβάσεων του συστήματος. Οι πολιτικές δηλώσεις, ακόμη και των συνόδων κορυφής, δεν έπειθαν. Ετσι οι αγορές και οι κερδοσκόποι έγιναν «σύμμαχοι» της περαιτέρω ευρωπαϊκής ενοποίησης. Τα κατάφεραν... καλύτερα και από τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Απέδειξαν ότι ο ιός της υπερχρέωσης δεν είναι ελληνικός, είναι διεθνής. Χτύπησε όμως πρώτα τον πιο ευάλωτο και τον πιο δημοσιονομικά ανεύθυνο, που ήταν η χώρα μας. Οι πολιτικές ηγεσίες τελικά αποφάσισαν, έστω και δύσκολα, να παρακάμψουν τον στρουθοκαμηλισμό που επέβαλε η Συνθήκη. Τα 750 δισ. ευρώ του μηχανισμού συν τα 110 δισ. ευρώ της Ελλάδας, αν χρησιμοποιηθούν, θα αυξήσουν το χρέος των χωρών της ευρωζώνης περίπου κατά 10 μονάδες ως προς το ΑΕΠ. Σήμερα υπερβαίνει το 80% και μπορεί, έτσι, να πάει και στο 90%.

Οι παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για τη μείωση των spreads σημαίνουν σημαντική επιπλέον έκδοση χρήματος. Ταυτόχρονα, εκτός από την Ελλάδα, και άλλες χώρες υποχρεώθηκαν να πάρουν δύσκολα μέτρα λιτότητας. Αρα το σχέδιο είναι συνολικό, είναι ευρωπαϊκό, είναι πολιτικό και προωθεί την πολιτική και οικονομική ενοποίηση. Περιμένουμε όμως όλοι να δούμε την αντίδραση της κοινωνίας για να κρίνουμε το αποτέλεσμα.

Ο κ. Γιώργος Γιαννός είναι ερευνητής στο ΕΛΙΑΜΕΠ στη θέση «Σταύρος Κωστόπουλος» και πρώην σύμβουλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το ευρώ (γλυπτό) δεσπόζει στον περίβολο της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας

ΤΟΥ Μ. Γ. ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τρεις αλήθειες και ένα ψέμα για την ευρωζώνη

Τα γεγονότα που ζούμε τους τελευταίους μήνες με αφορμή τη στήριξη της ελληνικής οικονομίας στο πλαίσιο της ευρωζώνης δείχνουν ότι η σημερινή οικονομική κρίση είναι πρωτίστως πολιτική και συνιστά το σύμπτωμα ενός βαθύτερου προβλήματος, αυτού των αντιφάσεων της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η κρίση αυτή αποκαλύπτει τρεις αλήθειες και ένα ψέμα, που συνιστούν και τα βασικά ερωτήματα τα οποία θα πρέπει να απαντηθούν για το μέλλον της Ευρώπης.

Η πρώτη αλήθεια είναι ότι η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών-μελών της ευρωζώνης δεν είναι κάτι το αυτονόητο. Η έλλειψη αλληλεγγύης στην ευρωζώνη είναι δομική και θεμελιώνεται με τους κανόνες που επιβάλλει το Σύμφωνο Σταθερότητας με την περίφημη ρήτρα της *μη διάσωσης* ή ρήτρα του *ο καθένας για τον εαυτό του*. Η επιλογή αυτή ευνοεί αφενός τις μη συνεργασιακές στρατηγικές των δημοσιονομικών πολιτικών των κρατών-μελών της ευρωζώνης και αφετέρου ανοίγει, όπως το είδαμε, ένα ευρύ φάσμα κερδοσκοπικών συμπεριφορών στις χρηματαγορές. Ωστόσο σε μια νομισματική ένωση η έννοια της αλληλεγγύ-

γής είναι στενά συνδεδεμένη με εκείνες της ενιαίας αγοράς και του ενιαίου νομίσματος. Όταν λοιπόν αρνούμαστε την αλληλεγγύη στην ευρωζώνη, δεν είμαστε πολύ μακριά από το να αδιαφορούμε και για τη χρησιμότητα της ενιαίας αγοράς και του ευρώ.

Η δεύτερη αλήθεια είναι αυτή της έλλειψης συλλογικής οικονομικής διακυβέρνησης της ευρωζώνης, η οποία υποχρεώνει τα μέλη της να βρίσκονται σε μια συνεχή διαπραγμάτευση. Αυτό δείχνει ότι η Ευρώπη δεν διοικείται διότι καθυστερεί να αποφασίσει, παγιδευμένη είτε από τους κανόνες του ΣΣ είτε από τους πολιτικούς κύκλους και τον οικονομικό εθνικισμό των μελών της. Ετσι το πακέτο στήριξης της Ελλάδας ήρθε με πολύ μεγάλη καθυστέρηση, κάτι που επιδείνωσε την κατάσταση κινδύνου στην οποία περιήλθε η ελληνική οικονομία και γενικότερα η ζώνη του ευρώ. Αν δεν υπήρχε δισταγμός για τη στήριξη της ελληνικής οικονομίας, δεν θα υπήρχε σε καμία περίπτωση κρίση. Το δημοκρατικό έλλειμμα και το έλλειμμα πολιτικής ηγεσίας (κυβερνούν οι τεχνοκράτες) οδήγησαν την Ευρώπη στο να χάσει την ευκαιρία να θέσει υπό κάποιον έλεγχο τις χρηματαγορές εκχωρώντας τους κατά κάποιον τρόπο την αποστολή δι-

■

Όταν αρνούμαστε την αλληλεγγύη στην ευρωζώνη, δεν είμαστε πολύ μακριά από το να αδιαφορούμε και για τη χρησιμότητα της ενιαίας αγοράς και του ευρώ

αιτησίας και κύρωσης των «αδύναμων κρίκων» της. Θα υπάρχει πάντοτε στην επικράτεια μιας χώρας, όπως και σε κάθε οικογένεια, ένας αδύναμος κρίκος. Το να εξαλειφθεί ένας «αδύναμος κρίκος» δεν αποτελεί επιλογή, όπως πιστεύουν ορισμένοι, θα ήταν αντίθετα το προοίμιο της καταστροφής της ευρωζώνης.

Η τρίτη αλήθεια είναι η προσφυγή της ευρωζώνης (και όχι της Ελλάδας) στο ΔΝΤ. Η προσφυγή αυτή δεν έχει κανένα νόημα στον βαθμό που ο θεσμός αυτός έχει δημιουργηθεί για παρεμβάσεις σε αναπτυσσόμενες οι-

κονομίες με έντονα προβλήματα. Η Ευρώπη συνιστά τη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο όσον αφορά το ΑΕΠ και την πιο «ενάρετη» ζώνη από δημοσιονομική άποψη. Το έλλειμμά της σε ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ είναι 6,9 και το δημόσιο χρέος της 84 (για τις ΗΠΑ είναι 10,7 και 92 και για την Ιαπωνία 8,2 και 197). Η προσφυγή στο ΔΝΤ δεν εκφράζει παρά μόνο την έλλειψη της κυριαρχίας της ΕΕ στη ζώνη του ευρώ. Το σχέδιο παρέμβασης στην ελληνική οικονομία δείχνει ότι η Ευρώπη δεν μπορεί να διευθετεί τις υποθέσεις της από μόνη της και αποδεικνύει για άλλη μία φορά ότι δεν υφίσταται στην πραγματικότητα ως ενιαία οικονομία. Αυτό μας αποκαλύπτει ότι η Ευρώπη, ενώ είναι η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο, συμπεριφέρεται σαν μια μικρή και φτωχή οικονομία.

Το μεγάλο «ψέμα», τέλος, ρίσκείται στον προδιαγραφόμενο μηχανισμό προσαρμογής για την επιστροφή στην κατάσταση ισορροπίας. Δεν είναι βεβαίως γραμμένος στις συνθήκες αλλά συνεπάγεται λογικά από τις θεμελιώδεις πράξεις οικοδόμησης της ΕΕ. Η προσαρμογή θα επιτευχθεί μέσω του αποπληθωρισμού, όπως στην Ελλάδα. Δηλαδή, η μείωση των μισθών και τι-

μών και η δημοσιονομική λιτότητα σε συνδυασμό με την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού (χαμηλή εν τούτοις στην Ευρώπη λόγω γλωσσικών και πολιτισμικών εμποδίων), όπως το προβλέπει η θεμελιακή θεωρία των *άριστων νομισματικών περιοχών*, υποτίθεται θα αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα και θα επιταχύνουν τους ρυθμούς ανάπτυξης των χωρών της ευρωζώνης. Αντίθετα, μια τέτοια στρατηγική, όντας μη συνεργασιακή, θα οδηγήσει σε μια βαθιά ύφεση στις χώρες της ευρωζώνης. Οι αλυσιδωτές μεταδόσεις των αρνητικών επιπτώσεων της από τη μία χώρα στην άλλη θα εντείνουν τις ασυμμετρίες της ευρωζώνης και θα μετατρέψουν την Ευρώπη σε ουραγό της παγκόσμιας ανάπτυξης.

Αν η ευρωζώνη δεν προτίθεται να θεραπεύσει αυτές τις «παιδικές ασθένειες» της λόγω της υπερβολής των δογματικών πεποιθήσεών της για να μπορέσει να ενηλικιωθεί, τότε φοβάμαι ότι οι ημέρες του ευρώ θα είναι μετρημένες.

Ο κ. Μωυσής Γ. Σιδηρόπουλος είναι καθηγητής και πρόεδρος του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.